

— Magda Kokyová

Magda Kokyová, krásná, kultivovaná dáma, bývalá přední herečka romského divadla Romathan v Košicích, před tím učitelka v mateřské školce, teď učitelka v romské základní škole ve Velké Idě u Košic, píše odedávna verše a „sune“ – krátké, snové příběhy. V současné době neexistuje žádné romské nakladatelství. Poté, co básnířka Margita Reiznerová, bývalá předsedkyně Svazu romských autorů, emigrovala v roce 1996 do Belgie, zanikl Svaz i jeho nakladatelství „Romaňi čhib“. Paní Magda je příliš nesmělá, než aby se snažila nabízet svá literární díla neromským nakladatelstvím. A tak, jak se nám svěřila, si své verše zpívá sama pro sebe, když ji nikdo neslyší. Skládá si k nim i melodie. V rámci tradiční i soudobé písňové romské produkce jsou unikátní. Stavba textů odpovídá melodice i nepravidelnému rytmu šansonů – a hlavně pak osobitému, expresivnímu šansonovému přednesu autorky. Anebo spíše naopak: pro slova, která jdou Magdě z duše, která jí ulevují v různých životních situacích, si našla jako nejvhodnější vyjádření šansonovou formu.

Na školení pro romské pedagogy vyučující v experimentálních romských třídách základních škol, gymnázií a romské konzervatoře v Košicích (organizuje Štátný pedagogický ústav) jsme letos v červnu nahráli s paní Magdou pět šansonů, její stručný životopis, její sny i názory na život. Rádi bychom v některém z příštích čísel rozhovor otiskli. V tomto čísle paní Magdu Kokyovou jen stručně představíme Šansony a část rozhovoru si poslechněte na přiloženém CD.

Narodila se 9. února 1947 v Klenovci, okr. Rimavská Sobota. Maturovala na střední pedagogické škole, učila v mateřské školce v Banské Bystrici. Osm let strávila v bývalé Jugoslávii se svým bývalým manželem, Chorvatem. Po rozvodu se se dvěma dětmi vrátila na Slovensko. V druhém manželství s panem Kokym, Romem z Mengušovců, přibyla dvěma sourozencům sestry. Manželství skončilo úmrtím muže. Všechny tři děti mají vysokoškolské vzdělání.

Rodný dialekt paní Magdy Kokyové je tzv. „ungriki románi čhib“ – maďarská romština (jihocentrální varieta romštiny). Protože však žije dlouho mezi Romy hovořícími tzv. „slovenskou romštinou“, stal se jí tento dialekt více méně druhou mateřštinou. Je to patrné i z textů jejích šansonů.

MH

Čercheňori

Idž kijaraŋi vakerdōm mira čercheňaha,
andro jakha briga, pro vušta bari dar.

Phen mange miri, phen mange miri čercheňori,
kaj hin o agor, kaj hin o agor
pro miro baro drom?

Isem nek kerav, so kerav, sar kerav,
o dživipen andro jakha asal man.

Kaske o jilo čhindōm? Phen mange, miri čercheňori,
kas paŋi na diňom, kas tele mardōm pro khoča?

Paš e blaka ačhav, o asva čuľon, čercheňori.
Phenes: ma dara, ma dara, ma dara!
Sem o dživipen bari buŋi hin.

Phenes: ma dara, ma dara!
Sem o dživipen ajso šukar hin.

Hvězda

*Včera večer jsem mluvila se svou hvězdou/ v očích smutek a na rtech strach/
Řekni mi, řekni mi, má hvězdo/ kde končí, kde končí/ má daleká cesta?
Ať dělám, co chci, jak chci/ život se mi vysmívá do očí
Komu jsem rozťala srdce?/ Řekni mi, má hvězdo,
Komu jsem nedala napít? Koho jsem srazila na kolena?
U okna stojím, slzy mi tečou, má hvězdo/
Říkáš: neboj se, neboj se, neboj se/ Život je přece velká dřina/
Říkáš: neboj se, neboj se, neboj se!
Život je přece tak krásný!*

Vakeren

Vakeren, hoj sam melale, bokhale,
džungale muja kale,
hoj nič na keras,
ča andre karčma phiras,
u so pes del, ta čoras,
u pal o foros phiras.
Vakeren, vakeren,
pal amende vakeren.

U jon na džanen,
sar amare jile tataren,
ehin lole, sar o jile savoren.
Na džanen, hoj vaš o lačho lav
jekh gad, so pre ma hin, pal ma dav.

U jon na džanen,
sar amare džuvla džanen te kamen,
jekhe jileha jekhe muršes ča kamen.
Na džanen, na džanen,
ča vakeren,
pal amende vakeren.

Vakeren, vakeren!
Ča amen ma maren,
ma maren amen.

Povídají

*Povídají, že jsme špinaví, hladoví/ hnusní, černé huby/ že nic neděláme/ chodíme po hospodách/
ukradneme, co se dá/ potloukáme se po městě.
Povídají, povídají/ tohle o nás povídají.
A přitom nevědí, jak naše srdce hřejou/ že jsou červená jako srdce všech ostatních/*

*Nevědí, že za dobré slovo/ dám jedinou košili, co mám na sobě.
Nevědí, jak naše ženy dovedou milovat/ jedním srdcem jediného muže milují/ Nevědí, nevědí/ jen
povídají/ o nás povídají.
Jen si povídejte, povídejte!/
Ale nebijte nás.*

Phabaľin

Phabaľin
odoj dur,
andre amari bar.
Miri phabaľin
džanel savorestar
miri phabaľin.
Mire dživipnastar
adi phuri phabaľin,
phuri phabaľin...

Raťaha
le čhoneha phirav
ke miri phabaľin
ko tikno skamiňoro
tel amari phabaľin,
kaj odoj bešelas
tel amari phabaľin
miro phuro dad,
miro phuro
miro gulo
phuro dad.

Kaj sťal, dade, kaj,
kaj akaňi sťal?
Tel phabaľin užarav,
šunav, sar o patriňa

for female voices **THABAEIN**

THA-BA-LIN I-DOT DUE, AN-DRE A-ME, RI BAK. MI-RI THA-BA-LIN DREME MI-A-KY-RE-TOE.

MI-RI THA-BA-LIN, MI-BK DE-UT-MAP-TAR A-DU THA-KI PPA-BA-TIN, PPA-KI THA-BA-LIN.

PA TA-BA IZ ZA-ME-HA PHI-KAL KO MI RI THA-BA-LIN KO TIEM SOA MI-NO KO.

TEL A-MIA-KI THA-BA-LIN, KAT I-DOT DE-SE-LAS TEL A-MIA-KI THA-BA-LIN MI-RO THA-BA-DRO.

MI-RO AN-LO THA-BA-DRO. KAT STAL DRODE KAT, KATA-KO NI STAL.

TEL THA-BA-LIN IZ ZA-BAH, AN-NAM, SAKO PATEI-IA TAL TA-TE VA-KE-EN,

SOLO
VI-CH-KALL IZ AN-LO IZ THA-BA-LIN, I-DOT DUE DUE.

SOLO
THE A-MIA-KI KOTER, MI-KI THA-BA-LIN KO A-DAS DE-RE-DRE A-ZE-LA? TA VAS ME?

MI-KI THA-BA-LIN, MI-KI PPA-KI THA-BA-LIN.

| Přepis písní do notového záznamu Karin Morávková a Václav Kvapil |

pal tute vakeren,
vičinav: len man ke tu,
len man, dado.

Phabaʼin,
odoj dur, dur,
paš amaro kher,
miri phabaʼin.
Ko adaj durededer ačhela?
Tu vaj me?
Miri phabaʼin,
miri phabaʼin.

Jabloň

Jabloň/ tam daleko/ v naší zahradě./ Má jabloň o všem ví/ má jabloň./ Ví o mém životě/ ta stará jabloň/ stará jabloň./
V noci/ chodím s měsícem/ k mé jabloni/ k malému stolku/ pod naší jabloní./ Tam sedával/ pod naší jabloní/ můj starý tatínek/ můj starý, milý/ tatínek/
Kde jsi, tati, kde jsi/ kde teď jsi?/ Čekám pod jabloní/ poslouchám, jak si listí/ o tobě vypráví/ volám: vezmi mě k sobě/ vezmi mě, tatínku/
Jabloň tam daleko, daleko/ u našeho domu/ má jabloň./ Kdo z nás tu zůstane déle?/ Ty nebo já?/ Má jabloň/ má jabloň.

Brišindoro

Kaʼipen bešťa pre luma,
učharda la andre
pire kale vasteha.
Jekhvar sa našadom e duma,
čučila miro jilo, čučila.

Na birinav te čhingeren o bala,
na dikhav ňiso, ča e phuv, o bara.
O pharipen miro kirlo tasavel,
geľa, geľa mandar o kamiben.

Břišindoro, cindar mange miro muj,
garuv andre mire asva, miri dukh,
geľa mro kamiben, geľa,
šoha pale, šoha na avla.
Břišindoro, břišindoro,
garuv andre miri dukh,
te roven mek, břišindoro,
te roven mek birinav.
Břišindoro, te roven mek birinav.

Dešťíček

Tma sedla na svět/ přikryla ho/ svou černou rukou/ Najednou jsem ztratila řeč/ vyprázdnilo se mé srdce, vyprázdnilo.

Nemám sílu si rvát vlasy./ nevidím nic než zem a kameny/ Smutek mi dusí hrdlo./

Láska mi odešla, odešla ode mě.

Dešťíčku, smáčeť mi obličej/ ukryj mé slzy, mou bolest/ odešla mi láska, odešla/ a nikdy, nikdy se nevrátí./ Dešťíčku, dešťíčku, zakryj mou bolest/ plakát, dešťíčku, k tomu mám ještě sílu/ dešťíčku, plakat ještě svedu.

Čavargoš

Nane les ňiko,
nane les lav,
čhingerde grati,
čhingerdo gad,
e žeba čuči,
pro jilo bar,

e thard'i likerel
andro melalo vast.

Idž ehas maro,
adaďives na,
idž ehas čalo,
adaďives na.
So tuha, čavargoš,
bisterďal pro sa?
Idž tut ehas nav,
má adaďives na.

Čavargoš,
bisterďal pro čhave,
pre romňi, pro čačipen,
bisterďal pre tiro
manušiko dživipen?
So tuha, čavargoš,
so tuha, phen mange,
so tuha, so ča tuha
tajsa avela?
Či džanes, či na?
Ko džanel?
Tu čoro čavargoš!

Vandrák

*Nikoho nemá/ nikde nemá slovo/ roztrhané šaty/ roztrhaná košile/ prázdná kapsa/ na srdci kámen/ pálenku drží/ ve špinavé ruce.
Včera měl chleba/ dnes už ne/ včera byl sytý/ dnes už ne./ Co s tebou, vandráku?/ Na všechno jsi zapomněl?/ Ještě včera jsi měl jméno/ dnes už ho nemáš.
Vandráku/ zapomněl jsi na děti/ na ženu, na pravdu/ zapomněl jsi na svůj lidský život?/
Co s tebou, vandráku/ řekni mi, co s tebou/ co jenom s tebou bude zítra?/ Viš to nebo ne?
A kdo to ví?/ Ty ubožáku vandrácká.*

Přeložila MH

Interpretčina zpívaná slova „*Ma dara, ma dara*“ (neboj se, neboj se) se během přepisu nevtíravě vepsala do duší přítomných dětí a pak se znovu v nečekaných situacích a jaksí mimovolně skrze jejich ústa znovu prodírala na svět. A ačkoliv se přetvářela do trošku jiné podoby, přesto jakoby jaksí symbolicky sdělovala to podstatné.

Seděli jsme na půdě starého domu, který už viděl mnoho lidských osudů, cítil nepřeborné množství vůní, vnímal kvanta myšlenek a slyšel kupu různých melodií.

Tyto romské písně ovšem jistě slyšel poprvé.

Jakkoliv jsme se snažili o co možná nejpřesnější notový zápis, přesto se stále ještě v mnohém liší od originální zvukové podoby.

Obě písně jsou ve stupnici mollové harmonické a protože jsou v pomalém tempu, s rozvlátným rytmem, který lze stěží uchopit, upustili jsme od klasického notového zápisu a zachytili je pomocí frází a o oktávu níž než jsou interpretkou i autorkou melodie a textu zároveň – Magdou Kokyovou – zpívány.

Karin Morávková

Romano džaniben – jevend 2005

Časopis romistických studií

Vydává o. s. Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Recenzovali:
PhDr. Renata Weinerová, CSc. a Mag. Dr. phil. Dieter Halwachs

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.